

WIKTOR ORLOF¹

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0002-5147-7269](https://orcid.org/0000-0002-5147-7269)

MARIA ANTONOWICZ²

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0001-9898-026X](https://orcid.org/0000-0001-9898-026X)

Rocznik Teologiczny

LXI – z. 2/2019

s. 309-321

DOI: 10.36124/rt.2019.13

Uzdrowianie oraz leczenie duszy i ciała w tradycji chrześcijaństwa wschodniego. Kult świętych kapłanów-lekarzy

Healing and Treatment of the Body and Soul in the Tradition of Eastern Christianity. Cult of holy priest-doctors

Słowa kluczowe: święci, lekarze, duchowni, wiara, rozum, dusza, ciało.

Key words: saints, doctors, priests, faith, reason, soul, body.

Streszczenie:

Od zarania dziejów procesowi leczenia towarzyszy modlitwa i opieka duchowa. Duchowny, który również jest lekarzem ma przed sobą szczególne zadanie. Pomaga on przywrócić ciału oraz duszy stan doskonałości. Chrystus uzdrawiał duszę i ciało stąd nazwano Go Bożym Uzdrowicielem. Apostołowie i ich sukcesorzy, kapłani kontynuują dzieło Chrystusa. W historii spotykamy przykłady świętych lekarzy wchodzących w skład kleru. Oto niektórzy z nich: Ewangelista Łukasz, Święci darmo leczący Kosma i Damian, Święci męczennicy darmo leczący Cyrus i Jan, Święty wielkomęczennik Pantelejmon, męczennik Orest, męczennik Diomid z Tarsu, Agapit

---

¹ Wiktor Orlof, lekarz, absolwent Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku, uzyskał tytuł lekarza, pracownik Uniwersyteckiego Szpitala Klinicznego w Białymstoku i Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku (UMB). Studiuje w Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie oraz Filii Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina w Białymstoku.

² Maria Antonowicz, absolwentka Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie i Policealnego Studium Ikonograficznego w Bielsku Podlaskim, pracownik Muzeum Historycznego w Sanoku.

Peczerski czy Święty Łukasz (Wojno-Jacyniecki). Gdy, któryś z duchownych posiada również wiedzę medyczną popartą lekarskim doświadczeniem staje się on lekarzem nie tylko duszy, ale i ciała. Kult świętych kapłanów-lekarzy świadczy o ich prawdziwej życiowej pomocy człowiekowi. Niech ich służba Bogu, ludziom i nauce będzie przykładem dla współczesnych lekarzy naszych dni.

Abstract:

Since the dawn of time, the process of treatment has been accompanied by prayer and spiritual care. The priest-physician has a special task ahead of him. He to restore the body and the soul of man. Christ healed both soul and body hence he was called the Divine Healer. The apostles and their successors, the priests, continue the work of Christ. Throughout history, we come across examples of holy priest-doctors. Here are some of them: Evangelist Luke, Unmercenary Saints Cosma and Damian, Unmercenary Holy Martyrs Cyrus and John, the Holy Great Martyr Panteleimon, Martyr Orestes, Martyr Diomidis from Tarsus, Agapetus of the Kiev Caves, Saint Luke (Voino-Yasenetsky). When one of the priests also possesses medical knowledge supported by medical experience, he becomes a physician of both soul and body. The cult of the holy priest-doctors testifies to their genuine life support for the body and soul of man. May their service to God, people and science be an example for the doctors of our day.

Wstęp

Od zarania dziejów procesowi leczenia towarzyszy modlitwa i opieka duchowa. Chcąc osiągnąć pełnię zdrowia niezwykle ważne jest współistnienie sfery duchowej oraz sfery cielesnej, ich koegzystencja (Chuengsantiansup 2003, 3-15). Kwestia duchowego dobrostanu człowieka podczas jego życia wpisuje się w obszerny nurt badań nauk humanistycznych, jak i biologicznych. Sfera duchowa nadaje ton przeżyciom emocjonalnym człowieka oraz wykazuje ścisłą koincydencję z jego funkcjonowaniem poznawczym (Heszen-Niejodek i Gruszczyński 2004, 15-31).

Praktyki religijne tworzą pomost między empirycznym światem materii, a transcendentnym światem duchowym. Duchowny, kapłan z wykształceniem medycznym ma przed sobą szczególne zadanie: próbuje „przywrócić” człowiekowi jego ciało, poprzez procesy terapeutyczne

zgodne z aktualnym stanem wiedzy medycznej (*evidence-based medicine*), oraz „przywrócić” duszę, poprzez skierowanie myśli i modlitw chorego ku Najwyższemu Stwórcy. W swej praktyce opiera się on na pasterskim i medycznym doświadczeniu. Wielu teologów chrześcijańskich, w tym (Hume 1983, 36-40) w książce pt. „W poszukiwaniu Boga” pisało, że praktyki religijne powinny stać się tym samym dla rozwoju sfery duchowej, czym stały się ćwiczenia fizyczne dla stanu fizycznego, celem osiągnięcia pełni zdrowia (Śliwerski 2007, 15-34).

W tekstach Pisma Świętego Starego Testamentu pozycja Stwórcy w procesach uzdrawiania, jak również podtrzymywania stanu zdrowia, jest jasno zdefiniowana. Bóg jest, i chce być Lekarzem człowieka (Wj 15,26). Nieobojętnym jest też fakt, że imię Archaniola Rafała, stworzonego w pierwszym dniu tworzenia świata znaczy po hebrajsku „Bóg uzdrawia” (Tb 3,17). Jest on orędownikiem w ludzkich utrapieniach przed Majestatem Pańskim.

Równocześnie rola lekarza została jasno określona: lekarz i metody przez niego użyte służące do uzdrawiania są narzędziami w rękach Boga:

Szanuj lekarza za jego usługi, jego też stworzył Pan. Uzdrawienie pochodzi od Najwyższego i od króla lekarz otrzymuje dary. [...] Pan stworzył lekarstwa pochodzące z ziemi i roztropany człowiek nie będzie ich odrzucał. [...] (Syr 38,1-2.4)³.

W Nowym Testamencie rolę lekarza i kapłana pełni przede wszystkim Jezus Chrystus, uzdrawiając ludzkie ciało, jak i duszę. Kontynuatorami misji Chrystusa zostali jego następcy: apostołowie, biskupi, kapłani.

W pierwszych wiekach chrześcijaństwa spotykano świętych lekarzy i uzdrowicieli pełniących nierzadko posługę kapłańską. Lecząc w imię Jezusa Chrystusa, oraz korzystając ze swojej wiedzy medycznej przynosili ulgę ciału i duszy. Ich medyczna specjalność i nierzadko wielki autorytet nie mieszały się, z ich wielką i głęboką wiarą. Nie było również rozdziału między nauką i wiarą w Boga Trójjedynego, a także wiarą i doświadczeniem.

³ Cytaty biblijne przywołano za *Biblia Tysiąclecia. Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu* 2003.

Jezus Chrystus uzdrawiał duszę i ciało

Jezus Chrystus objawił się ludziom ponad dwa tysiące lat temu by „rozprawić się” z grzechem i jego skutkami (z chorobą także). To Chrystus konając na drzewie krzyża, na Golgocie, wziął wszelkie przekleństwo oraz wszelką chorobę na siebie.

Lecz on nasze choroby nosił, nasze cierpienia wziął na siebie. A my mniemaliśmy, że jest zraniony, przez Boga zbity i umęczony. Lecz on zraniony jest za występki nasze, starty za winy nasze. Ukarany został dla naszego zbawienia, a jego ranami jesteśmy uleczeni (Iz 53,4-5).

Chrystus, prawdziwy Bóg i prawdziwy człowiek, a także współistotny Ojcu w swej boskości i współistotny z ludźmi w swym człowieczeństwie, przez Jego pojawienie się na ziemi, cała ludzka natura została odnowiona (uzdrowiona) (Evdokimov 1986, 179).

Święte Ewangelie wielokrotnie wspominają o Chrystusie, który leczył tak duchowe jak, i cielesne choroby. U ewangelisty Mateusza spotykamy 20 wersetów mówiących o uzdrowieniach za sprawą Jezusa, u Marka było opisanych 9 uzdrowień, u Łukasza 22, a u ewangelisty Jana przeczytamy o 5 cudownych uzdrowieniach za sprawą Bożego Syna. Jezus Chrystus uzdrowił chromego powiedziawszy doń: „[...] «Oto wyzdrowiałeś. Nie grzesz już więcej, aby ci się coś gorszego nie przydarzyło»” (J 5,14).

Człowiek to istotna składająca się z dwóch elementów, mianowicie z ciała (*sarks*) – czyli pierwiastka doczesnego, ziemskiego oraz pierwiastka eterycznego, nieśmiertelnego – czyli duszy (*psyche*). Równowaga tych dwóch sfer jest niezbędna, innymi słowy pierwiastek nieśmiertelny, czyli dusza, „ożywia” i nadaje wartość oraz sens pierwiastkowi doczesnemu, jakim jest ciało. To co dzieje się w duszy ma odbicie w ciele (Evdokimov 1986, 81-84).

Syn Boży leczył poprzez modlitwę, czy nałożenie rąk:

On ujął niewidomego za rękę i wyprowadził go poza wieś. Zwiłzył mu oczy śliną, położył na niego ręce i zapytał: „Czy widzisz co?” A gdy przejrzał, powiedział: „Widzę ludzi, bo gdy chodzą, dostrzegam ich

niby drzewa” (Mk 8, 23-24); I szło za nim mnóstwo ludu, a On ich tam uzdrawiał (Mt 19,2); Uzdrawił wielu, których trapiły przeróżne choroby, i wypędził wiele demonów, ale nie pozwolił demonom mówić, bo Go znali (Mk 1,34). O zachodzie słońca wszyscy, którzy mieli cierpiących na rozmaite choroby, przynosili ich do Niego. On zaś na każdego z nich kładł ręce i uzdrawiał ich (Łk 4,40).

Apostołowie uzdrawiali

Apostołowie posiadali dar uzdrawiania za sprawą Chrystusa:

Wtedy zwołał Dwunastu, dał im moc i władzę nad wszystkimi złymi duchami i władzę leczenia chorób. I wysłał ich, aby głosili królestwo Boże i uzdrawiali chorych. (...) Wyszli więc i chodzili po wsiach, głosząc Ewangelię i uzdrawiając wszędzie (Łk 9, 1-2,6).

Apostołowie zostali następcami Jezusa Chrystusa po Jego Wniebowstąpieniu, otrzymując od Niego moc wypędzania złych duchów oraz leczenia chorób (Łk 9,1) poprzez nałożenie rąk (Mk 16,18).

Biskupi i kapłani kontynuatorami misji Chrystusa na ziemi

Dary Św. Ducha po Pięćdziesiątnicy, apostołowie przekazywali przez nałożenie rąk: „Wtedy więc wkładali [apostołowie] na nich ręce, a oni otrzymywali Ducha Świętego” (Dz 8,17), „A kiedy Paweł włożył na nich ręce, Duch Święty zstąpił na nich” (Dz 19,6).

Ten Boży dar apostołowie przekazywali dalej swoim następcom biskupom, kapłanom czy diakonom. Apostoł Paweł przekazał dar Św. Ducha swojemu uczniowi – Tymoteuszowi: „Nie zaniedbuj w sobie charyzmatu, który został ci dany za sprawą prorocтва i przez włożenie rąk kolegium prezbiterów” (1 Tm 4,14). „Z tej właśnie przyczyny przypominam ci, abyś rozpałił na nowo charyzmat Boży, który jest w tobie przez nałożenie moich rąk” (2 Tm 1,6). Sam Tymoteusz nakładał ręce na tego, kogo wybrał na służbę Bogu: „Na nikogo rąk pospiesznie nie wkładaj ani nie bierz udziału w grzechach cudzych” (1 Tm 5,22). Towarzystwem apostoła Pawła był również apostoł i ewangelista Łukasz,

który zajmował się sztuką lekarską „Pozdrawia was Łukasz, umiłowany lekarz” (Kol 4,14).

Nawiązując do wyżej wymienionych świadectw z Pisma Świętego, apostołowie i ich sukcesorzy, kapłani kontynuowali dzieło Chrystusa (uzdrowienie duszy i ciała), które dopełniał Duch Święty. Przyjęcie i przekazanie darów Św. Ducha, odziedziczone po apostołach, odbywa się poprzez nałożenie rąk biskupa na wyświęcanego kapłana. Dalej przez widzialne działanie kapłana niewidzialnie działa Jezus Chrystus, naprawiając, uzdrawiając duszę człowieka.

Medyk-kapłan niesie szczególną misję

Dyplomowani lekarze różnych specjalizacji w oparciu o zdobytą wiedzę, oraz dzięki doświadczeniu zdobywanemu wraz z latami pracy pomagają chorym w wyleczeniu cielesnych chorób. Lekarz-kapłan, leczy również duszę człowieka poprzez „pokajanie” – „skruchę” w sakramencie spowiedzi, a następnie Eucharystii, które powinny stanowić centrum życia duchowego każdego wierzącego człowieka. Takim sposobem kapłan będący jednocześnie lekarzem próbuje uleczyć psychosomatyczną jedność człowieka (ciało i duszę).

Człowiek jako osoba jest wobec tego ontyczną psychosomatyczną jednością, w której składniki materialny i duchowy infiltrują się wzajemnie. Jest on zatem za św. Maksymem Wyznawcą – „naturą złożoną” [gr. *physis synthetos*], a także „istotą zupełną” [gr. *eidos olon*] (Aleksiejuk 2016, 90-108).

W osiągnięciu pełni zdrowia niezwykle ważne jest osiągnięcie harmonijnego współdziałania i współlistnienia sfery duchowej ze sferą cielesną (Śliwerski 2007, 15-34). Co więcej ten pogląd wydaje się być zadziwiająco zbieżny z poglądami współczesnej medycyny, która do osiągnięcia zdrowia zakłada konieczność nie tylko współlistnienia ciała i duszy, ale również ich efektywnej współpracy, której jakość zależy od całościowej integracji procesów fizjologicznych i duchowych (Pietkiewicz 2016, 133-136).

***Fides et ratio* [łac. wiara i rozum] w posłudze kapłana-medyka**

Uznając zgodność rozumu z wiarą, należy przyznać, że czerpią z różnych metod poznawczych. Rozum przyjmuje prawdę ze względu na oczywistość wynikającą z doświadczenia, zaś wiara posiada specyficzną naturę wynikającą z obcowania z żywym Bogiem. Jednocześnie wiara jest dla rozumu siłą oczyszczającą. Nie oznacza to ich przeciwstawienia lecz zakłada wzajemną i korzystną ich współpracę (synergiją) (Ratzinger 2013, 87-91).

Kapłan-lekarz jest powołany do służby ludziom. Leczenie chorych jest swoistym „zwiastowaniem” nadchodzącego Królestwa Bożego. Sam Jezus Chrystus, wysyłając siedemdziesięciu dwóch uczniów mówi: „Jeśli do jakiegoś miasta wejdziecie i przyjmą was, [...] uzdrawiającie chorych, którzy tam są, i mówcie im: przybliżyło się do was Królestwo Boże” (Łk 10,8-9).

Wzrost postępu nauk i technologii nie zdołał usunąć z życia człowieka chorób, cierpień, a także śmierci. Człowiek w tym chrześcijanin nie rzadko odczuwa zagubienie, lęki, bezradność (Kinaszczuk 2003, 140). Co za tym idzie poszukuje pomocy i wsparcia. Często śmiertelnik łudzi się przy tym, że sam odnajdzie rozwiązanie własnych problemów. Coraz częściej szuka wsparcia u psychoterapeutów czy psychologów przypuszczając, że właśnie oni będą potrafili udzielić mu wsparcia w niedomaganiami egzystencjalnym (Kinaszczuk 2003, 140). Okazuje się jednak, że co gorsza nawet najbardziej doświadczony oraz wykwalifikowany psychoterapeuta jest tylko człowiekiem, co za tym idzie, nie zna do samej głębi duszy ludzkiej. „Fachowiec” od psychologii zdarza się, że sam boryka się z prywatnymi problemami. Owe problemy bywają z rzadka nie do przekroczenia dla niego samego. (Kinaszczuk 2006, 85-100).

Najskuteczniejsze wsparcie człowiek zawsze otrzymuje od Boga. W każdym problemie czy to natury duchowej, czy cielesnej najskuteczniejszą, także jedyną w swoim rodzaju misję prowadzi sam Chrystus, który jest Bożym Uzdrawicielem. Stwórca, który najlepiej zna człowieka

wychodzi mu naprzeciw, oferując ogrom łask. Niektórzy znawcy problemu, zdefiniują Jezusa określeniem tzw. Wielkiego Psychiatry (Pietkiewicz 2016, 133-136), który podąża na spotkanie współczesnemu człowiekowi. Chrystus dotyka człowieka w te miejsca, gdzie jest on najbardziej zraniony i chory: w jego duchu, umyśle, sercu, uczuciowości i ciele (Iragui 1997, 56). Ogromne znaczenie w tym zakresie odgrywa wiara. Zaś misją wiary jest ukazywanie Jezusa Chrystusa jako Tego, który leczy wszelkie choroby pośród ludzi (por. Mt 4, 23). Jeśli Chrystus jako Wszechlekarz pragnie, by człowiek doświadczał Jego mocy uzdrawiania duszy oraz ciała, to kapłan-lekarz będący naśladowcą Boga, apostołów, kontynuuje Jego dzieło, tu na ziemi.

Historie znanych i mniej znanych świętych pełniących dwie posługi lekarza duszy i ciała

Jezus Chrystus, Jego uczniowie, apostołowie, i następcy apostołów uzdrawiali ludzi. Od czasów apostoelskich, aż po współczesność odnaleźć można przykłady świętych lekarzy oraz medyków wchodzących w skład kleru, którzy zajmowali się tym jakże ciężkim, aczkolwiek pięknym zawodem. Oto niektórzy z nich.

Apostoł i ewangelista Łukasz, żył w I wieku n.e., pochodził z Antiochii Syryjskiej. W młodości poświęcił się nauce. Znał prawo żydowskie, filozofię grecką, malarstwo, medycynę. „Pozdrawia was Łukasz, umiłowany lekarz” – pisze o nim apostoł Paweł w swym liście do Kolosan (Kol 4,14). Apostoł Łukasz napisał jedną z czterech Ewangelii i księgę *Dziejów Apostoelskich*. Według tradycji jako pierwszy napisał ikonę *Matki Boskiej z Dzieciątkiem*. Patron m.in. lekarzy, chirurgów, malarzy, grafików itd. Poniósł śmierć męczeńską za wiarę w Chrystusa – powieszono go na drzewie (Bosak 1995, 282-283).

Święci darmo leczący Kosma i Damian, żyli w IV wieku n.e., prawdopodobnie byli bliźniakami. Pochodzili z Azji, a terenem ich posługi była Egea w Cylicji. Wychowani przez pobożną matkę – chrześcijankę (błogosławioną św. Teodozję), leczyli darmo chorych, ale również

i dzikie zwierzęta, które potem towarzyszyły im w podróży. Nawracali pacjentów w myśl zasady „ja leczę, Bóg uzdrawia”. W czasie prześladowań za cesarza Dioklecjana, gubernator Cylicji Lizjasz polecił świętych poddać torturom i ściąć (Leśniewski 1998, 11-15).

Święci męczennicy darmo leczący Cyrus i Jan, żyli końcem III a początkiem IV wieku n.e. Święty darmo leczący Cyrus był bardzo znanym lekarzem w mieście Aleksandrii, leczył wszystkich chorych bezpłatnie, leczył w tym czasie i niemoce duchowe. Przy tym święty nie bał się głosić Dobrej Nowiny – Ewangelii. W czas prześladowań za cesarza Dioklecjana, Cyrus udał się na pustynię Arabską, gdzie przyjął stan mniszy i nadal kontynuował leczenie przychodzących do niego ludzi. W ten czas mnicha-lekarza poszukiwał żołnierz Jan, który chciał zostać jego uczniem. Po pewnym czasie nauczyciel i jego uczeń udali się do Egiptu, by wesprzeć (podnieść na duchu) chrześcijankę o imieniu Atanazja, którą wraz z trzema córkami zamknięto w więzieniu. Cyrus i Jan zostali złapani, skazano ich na męczarnie na oczach Atanazji, lecz ani ona, ani jej dzieci, ani nawet sami męczennicy nie wyrzekli się wiary w Chrystusa, za co zostali straceni (Makary 2014, 495-496).

Święty wielkomęczennik Pantelejmon, źródła hagiograficzne mówią iż był on młodym lekarzem, żyjącym na przełomie III i IV wieku w Nikomedii (dzisiejszy Izmit w Turcji). Uważany za pioniera nowoczesnego podejścia do zawodu lekarza, zakładającego holistyczne podejście do pacjenta. Skupiał się on, nie tylko na technicznych aspektach zawodu lekarza. Brał pod uwagę także życie duchowe pacjenta oraz jego stan psychiczny. Św. Pantelejmon uzdrawiał nie tylko przy użyciu lekarstw, pomagał on poprzez modlitwę i rozmowę z chorymi i potrzebującymi, dla których zawsze znajdował czas i pokrzepiające słowo. Jego popularność jako lekarza wzbudzała zawiść u jego kolegów – lekarzy. Donieśli oni cesarzowi, który prześladował chrześcijan, iż Pantelejmon wyznaje Chrystusa i podtrzymuje chrześcijan na duchu. Aresztowano go. Wówczas sądzili i męczyli nauczyciela Pantelejmona – męczennika kapłana

Ermola, razem z innymi kapłanami. Młodego lekarza próbowali złamać groźbą męki, lecz nie widząc rezultatów wydano na niego nakaz śmierci. Został ostatecznie ścięty mieczem. Święty wielki męczennik i lekarz Pantelejmon czczony jest w Cerkwi jako opiekun lekarzy i współpracownik, orędownik chorych (Vel'ko 2016).

Męczennik Orest, żyjący pomiędzy III a IV wiekiem n.e., był znany w Kapadocji lekarzem. Z dzieciństwa był chrześcijaninem, który nie bał się głosić wiary w Boga Trójjedynego w okresie prześladowań. Na przesłuchaniu u dostojnika cesarskiego wykazał się niesamowitym męstwem. Na pytanie o swoje imię, odpowiedział „chrześcijanin”, i jest ono bardziej ważnym, niż imię nadane mu przez jego rodziców podczas narodzin. Za swoją twardą i nieugiętą wiarę, święty był poddany straszny mękom: czterdziestu żołnierzy, zamieniając się męczyli, katowali go. Następnie został przywiązany do dzikiego konia i ciągnięty po ziemi, dopóki nie umarł (Leśniewski 1998, 180-185).

Męczennik Diomid z Tarsu, z zawodu lekarz żyjący w III wieku n.e. Leczył nie tylko niedomagania cielesne ale również choroby duchowe. Wiele podróżując, Diomid nauczał o Chrystusie, nawracał i chrzczył pogan. Lecz po przybyciu do Nicei, cesarz Dioklecjan, kazał go aresztować. W drodze powrotnej z Nicei do Nikomedii, zszedłszy z wozu święty chciał się pomodlić, wtedy z woli Bożej zmarł. Wedle podania z życia świętego, w dowód wypełnionego rozkazu cesarza, żołnierze odcięli mu głowę – w ten czas oślepli. Dioklecjan nakazał odnieść z powrotem głowę ku ciału: gdy żołnierze to uczynili odzyskali wzrok, i uwierzyli w Chrystusa. Imię męczennika Diomida wspomina się przy odprawianiu sakramentu *Jeleoswiaczennja* (*Soborowannia* – pomazanie olejem) (*Mučenik Diomid Vrač: Služba i Žitie* 2011).

Agapit Peczerski, żył w XI wieku n.e., był pierwszym prawosławnym lekarzem Rusi Kijowskiej żyjącym w Ławrze Kijowo-Peczerskiej. Agapit szczególnie wsławił się tym, iż uzdrowił Włodzimierza Monomacha, przyszłego wielkiego księcia, przysyłając mu napar z traw. Jednakże

mnicha-uzdrowiciela z zawiści chciał otruć znany w Kijowie lekarz, jednak jad nie zadziałał. W następstwie zawistnik okazał skruchę i wstąpił na drogę mniszą. Św. Agapit spoczął w Panu ok. 1095 roku, został pochowany w Monasterze Kijowsko-Pieczerskim (Nodzyńska 1993, 203-207).

Święty Łukasz (arcybiskup-chirurg Wojno-Jasieniecki) (1877–1961). Walenty Feliksowicz (świeckie imię) Wojno-Jasieniecki żył w XX wieku. Urodził się w Kerczu (Krym), w rodzinie aptekarza-katolika, ale był wychowany przez mamę w wierze prawosławnej. Po ukończeniu szkoły, idzie na kierunek, którego następstwem będzie pomoc cierpiącym ludziom. W 1903 roku kończy fakultet medyczny Uniwersytetu Kijowskiego. W czasie wojny rosyjsko-japońskiej (1904 r.) kierował oddziałem chirurgii przy szpitalu Czerwonego Krzyża w Czyte. Ożenił się z Anną, która w ten czas była siostrą miłosierdzia. Z tego związku mieli czworo dzieci, lecz w 1919 r. Anna zmarła na gruźlicę. Po jakimś czasie św. Łukasz przyjął święcenia diakońskie, następnie kapłańskie. W 1923 r. Walenty zostaje postrzyżony w stan mniszy z imieniem Łukasz na cześć lekarza – ewangelisty. W tym samym roku zostaje postrzyżony na biskupa, po czym aresztowany w wyniku podejrzenia o „kontrrewolucyjną działalność”. Nastąpił łańcuch prześladowań, aresztowań i wywózek, które trwały 11 lat. Jednak święty biskup nie przestawał służyć i leczyć ludzi, pisać prace o tematyce teologicznej i medycznej. Jako chirurg na sali operacyjnej zawsze miał ikonę, przy której modlił się przed każdą operacją. Operował w fartuchu lekarskim, pod którym znajdowała się sutanna. W 1946 r. za naukowe opracowania z dziedziny medycyny otrzymał stalinowską nagrodę. Swoje odczyty wygłaszał każdorazowo w szatach liturgicznych. W swej pracy zasłynął bezpłatnym leczeniem najbiedniejszych. W ostatnich latach życia święty służył jako arcybiskup Krymski, ratując życie i dusze ludzi (Maruszczak 2004).

To tylko niewielki wykaz lekarzy, ukazujący nam, że łącząc ze sobą obie posługi – medyka i arcybiskupa bądź mnicha – zostali wpisani

w cerkiewną historię i pamięć jako święci, lecząc stan cielesny i duchowy człowieka.

Podsumowanie

W każdym problemie natury duchowej i cielesnej jedynym ratunkiem jest Bóg-Chrystus, który nazywany jest Bożym Uzdrawicielem. Ziemscy namiestnicy Stwórcy (kapłani, biskupi) kontynuują misję „leczenia” dusz ludzkich, bo z mocy Bożej tu na ziemi kapłan jest *alter Christus* tzn. jest drugim Chrystusem! Gdy, któryś z duchownych posiada także wiedzę medyczną, popartą lekarskim doświadczeniem stają się on lekarzem duszy i ciała *sensu largo*. Kult świętych kapłanów – lekarzy świadczy o ich prawdziwej życiowej pomocy dla *somy* – bytu jako całości człowieka. Niech ich służba Bogu, ludziom i nauce będzie przykładem dla współczesnych lekarzy naszych dni.

Bibliografia

- Aleksiejuk, Artur. 2016. „Antropologiczne podstawy bioetyki w ujęciu prawosławnym.” W *Bioetyka*, red. Paweł Szczepańczyk, 90–108. Siedlce: Wyd. Diecezji Siedleckiej UNITAS.
- Biblia Tysiąclecia. Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*. 2003. Poznań: Pallotinum.
- Bosak, Pius Czesław. 1995. *Słownik postaci Nowego Testamentu*. Pessano: Mimep-Docete.
- Chuengsatiansup, Komatra. 2003. „Spirituality and Health: An Initial Proposal to Incorporate
“Spiritual Health in Health Impact Assessment.” *Environmental Impact Assessment Review* 23 (1): 3-15. [https://doi.org/10.1016/S0195-9255\(02\)00037-9](https://doi.org/10.1016/S0195-9255(02)00037-9).
- Evdokimov, Paul. 1986. *Prawosławie*. Warszawa: PAX.
- Heszen-Niejodek, Irena, i Ewa Gruszczyńska. 2004. „Wymiar duchowy człowieka, jego znaczenie w psychologii zdrowia i jego pomiar.” *Przegląd Psychologiczny* 47 (1): 15–31.

- Hume, George Basil. 1983. *W poszukiwaniu Boga*, wydanie drugie. Warszawa: PAX.
- Iragui, Marcelino. 1997. *Jezus i dziś uzdrawia*. Warszawa: Wyd. Księży Marianów.
- Kinaszczuk, Mieczysław. 2003. *Chrystus Lekarz. Terapeutyczny Charakter Odkupieńczego Dzieła Chrystusa w Ujęciu Paula Evdokimova*. Wrocław: Papieski Fakultet Teologiczny.
- Kinaszczuk, Mieczysław. 2006. „Terapeutyczna misja Jezusa Chrystusa w świetle teologii chrześcijańskiego wschodu.” *Perspectiva* 5 (1): 85–100. <http://digital.fides.org.pl/dlibra/docmetadata?id=162&from=publication>.
- Leśniewski, Krzysztof. 1998. *Żywoty Świętych, Księga Trzecia, Listopad Część I*. Lublin: Prawosławna diecezja lubelsko-chełmska.
- Makary. 2014. *Synaksarion – styczeń. Żywoty Świętych spisane na Świętej Górze Atos*. Hajnówka: Bratczyk.
- Maruszczak, Wasyli. 2004. *Hierarcha Chirurg – życie Arcybiskupa Łukasza (Wojno-Jasienieckiego)*. Hajnówka: Bratczyk.
- Mučenik Diomid Vrač: Služba i Žitie*. 2011. Moskva: Kovčeg.
- Nodzyńska, Ludmiła. 1993. *Pateryk Kijowsko-Pieczerski czyli opowieści o Świętych Ojcach w Pieczarach Kijowskich Położonych*. Wrocław: Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Pietkiewicz, Piotr. 2016. „Współpraca Kapłana i Psychiatry w celu przywrócenia zdrowia człowieka.” *Elpis* 18: 133–36.
- Ratzinger, Joseph. 2013. *Nauczmy się wierzyć. Niezwykłe przesłanie Benedykta XVI dla Kościoła*. Kraków: Esprit.
- Śliwerski, Bogusław. 2007. „Samowychowanie Jako Odrodzenie Moralne.” *Przegląd Pedagogiczny* 1: 15–34.
- Vel’ko Aleksandr. 2016. *Svâtoj Velikomučenik i Celitel’ Panteleimon*. Minsk: Belorusskajâ Pravoslavnaâ Cerkov’.

CHRZEŚCIJAŃSKA AKADEMIA TEOLOGICZNA
w WARSZAWIE

Rok LXI

Zeszyt 2

ROCZNIK TEOLOGICZNY

WARSZAWA 2019

REDAGUJE KOLEGIUM

dr hab. Jakub Ślawik, prof. ChAT – redaktor naczelny

dr hab. Jerzy Ostapczuk, prof. ChAT – zastępca redaktora naczelnego

prof. dr hab. Tadeusz J. Zieliński

dr hab. Borys Przedpełski, prof. ChAT

dr hab. Jerzy Sojka, prof. ChAT – sekretarz redakcji

MIĘDZYNARODOWA RADA NAUKOWA

JE metropolita prof. dr hab. Sawa (Michał Hrycuniak), ChAT

bp prof. dr hab. Wiktor Wysoczański, ChAT

abp prof. dr hab. Jerzy Pańkowski, ChAT

prof. dr hab. Atanolij Aleksiejew, Państwowy Uniwersytet w Petersburgu

prof. dr Marcello Garzaniti, Uniwersytet we Florencji

prof. dr hab. Michael Meyer-Blanck, Uniwersytet w Bonn

prof. dr hab. Antoni Mironowicz, Uniwersytet w Białymstoku

prof. dr hab. Wiesław Przyczyna, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

prof. dr hab. Eugeniusz Sakowicz, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie

prof. dr hab. Tadeusz Stegner, Uniwersytet Gdański

prof. dr Urs von Arx, Uniwersytet w Bernie

prof. dr hab. Piotr Wilczek, Uniwersytet Warszawski

Skład komputerowy – Jerzy Sojka

W związku z wprowadzaniem równoległej publikacji czasopisma w wersji papierowej i elektronicznej Redakcja „Rocznika Teologicznego” informuje, iż wersją pierwotną jest wersja papierowa.

BWHEBB, BWHEBL, BWTRANSH [Hebrew]; BWGRKL, BWGRKN, and BWGRKI [Greek]

PostScript® Type 1 and TrueType fonts Copyright ©1994-2013 BibleWorks, LLC.

All rights reserved. These Biblical Greek and Hebrew fonts are used with permission and are from BibleWorks (www.bibleworks.com)

ISSN 0239-2550

Wydano nakładem

Wydawnictwa Naukowego ChAT

ul. Broniewskiego 48, 01-771 Warszawa, tel. +48 22 635-68-55

Nakład: 100 egz., objętość ark. wyd.: 8,7

Druk: druk-24h.com.pl

ul. Zwycięstwa 10,

15-703 Białystok

SPIS TREŚCI

ARTYKUŁY

- BEATA STUCHLIK-SUROWIAK, *Różne interpretacje biblijnego motywu stworzenia kobiety i mężczyzny w polskojęzycznej literaturze parenetycznej XVI-XVII wieku (w świetle tradycji egzegetycznej)*..... 203
- PAWEŁ DZIADUŁ, *Święte ciała i idea patronatu nad serbską despotowiną w pierwszej połowie XV wieku: rytuał, przestrzeń, władza* 225
- BARBARA ŚWIĄDEK, *Popularność kultu Krzyża Świętego w okresie potrydenckim i jej wpływ na kwestie artystyczne* 247
- TOMASZ DARIUSZ MAMES, *O początkach mariawityzmu, archiwum watykańskim i nieznanym dokumentach oraz ich (nad/re/nie)interpretacji: H. Seweryniak, „Święte Oficjum a mariawici”, Płock 2014*..... 265
- EDWARD PUŚLECKI, *Teologia metodyzmu w dobie ekumenizmu* 293
- WIKTOR ORŁOF, MARIA ANTONOWICZ, *Uzdrowianie oraz leczenie duszy i ciała w tradycji chrześcijaństwa wschodniego. Kult świętych kapłanów-lekarzy*..... 309
- ANDRZEJ KORCZAK, *Zachodnie odpowiedniki tantrycznych inspiracji teorii mitu Mircei Eliadego*..... 323
- Wykaz autorów 347

Contents

ARTICLES

- BEATA STUCHLIK-SUROWIAK, *Various Interpretations of the Biblical Motif of Man and Woman in Polish Moralistic Literature of the 16th – 18th Centuries (in the light of exegetical tradition)* 203
- PAWEŁ DZIADUL, *Holy Bodies and the Idea of Patronage over the Serbian Despotate in the first half of the 15th century: ritual, space, power* 225
- BARBARA ŚWIADEK, *The Popularity of the Cult of the Holy Cross after the Council of Trent and its Impact on Art Theory*..... 247
- TOMASZ DARIUSZ MAMES, *On the Beginnings of Mariavitism, the Vatican Archives and the Unknown Documents, and their (over- /re-/no-) Interpretation: H. Seweryniak, „Święte Oficjum a mariawici”, Płock 2014*..... 265
- EDWARD PUŚLECKI, *Theology of Methodism in the Age of Ecumenism* 293
- WIKTOR ORŁOF, MARIA ANTONOWICZ, *Healing and Treatment of the Body and Soul in the Tradition of Eastern Christianity. Cult of holy priest-doctors*..... 309
- ANDRZEJ KORCZAK, *Western Analogues of Tantric Inspirations in Mircea Eliade's Myth Theory*..... 323
- List of authors 347

Wykaz autorów

Beata Stuhlik-Surowiak, beatis@poczta.fm, Instytut Nauk o Literaturze Polskiej im. Ireneusza Opackiego, Wydział Filologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, plac Sejmu Śląskiego 1 (pokój 407), 40-001 Katowice

Paweł Dziadul, pdziadul@amu.edu.pl, Instytut Filologii Słowiańskiej, ul. Fredry 10, 61-701 Poznań

Barbara Świadek, psp_basiag@op.pl, Muzeum Krakowa, Plac Mariacki 3, 31-042 Kraków

Tomasz D. Maria Daniel Mames, tdmames@yahoo.pl, 7 et 9, rue Aubriot, 75004 Paris, France.

Edward Puślecki, e.puslecki@wp.pl, Wyższe Seminarium Teologiczne im. Jana Łaskiego w Warszawie, ul. Mokotowska 12, 00-561 Warszawa

Wiktor Orlof, w_orlof@wp.pl, ul. Zwycięstwa 29/62, 15-703 Białystok

Maria Antonowicz, maria_antonowicz@o2.pl, ul. Kochanowskiego 19/5, 38-500 Sanok

Andrzej Korczak, ak-selex@wp.pl, Katedra Edukacji i Kultury, Wydział Nauk Społecznych SGGW, ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa